

4T SIMPOSI IBERTRANSLATIO TRADUCTORES I MEDIADORES CULTURALS ENTRE LLENGÜES IBÈRIQUES

18 I 19 DE MAIG DE 2026
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Ponents confirmades

Olga Castro | Universitat Autònoma de Barcelona
Pilar Godayol | Universitat de Vic
Leslie Harkema | Baylor University

Ana Vieira, *Sense títol (estudi)*, 1962.
Cortesia de MACAM – Museu de Arte
Contemporânea Armando Martins

CRIDA A LA PRESENTACIÓ DE COMUNICACIONS

Malgrat que les traductores i les mediadores culturals han tingut un paper clau en la configuració dels intercanvis culturals i literaris a la Península Ibèrica, les seves contribucions sovint han estat negligides o oblidades. Sovint han patit una doble invisibilitat — no només a causa del seu gènere, sinó també a causa de la consideració secundària que ha tingut tradicionalment la traducció. Aquesta doble marginació ha fet que no se'ls hagi reconegut, al llarg de la història, la capacitat d'agència. Amb l'objectiu de posar en valor la seva tasca, i el seu poder transformador, el 4t Simposi IberTranslatio vol donar visibilitat a aquestes figures, sovint marginades, i abordar la bretxa de gènere, encara persistent en l'àmbit dels estudis de traducció ibèrica. El simposi vol crear un diàleg interdisciplinari que reculli diverses perspectives històriques, teòriques i pràctiques sobre les contribucions que han fet les dones a la zona de traducció ibèrica i, més específicament, en les pràctiques de traducció i mediació que tenen lloc entre les llengües i les cultures ibèriques.

La Península Ibèrica, pel seu multilingüisme, és un terreny especialment fèrtil per explorar l'autotraducció, un fenomen que no es pot analitzar sense considerar l'aportació de les escriptores. Figures com Rosalía de Castro, al costat d'autores contemporànies com Carme Riera, Karmele Jaio o Marilar Aleixandre, han enriquit l'espai literari ibèric introduint-hi pràctiques d'autotraducció. En alguns casos l'autoria femenina ha estat amagada, deliberadament esborrada o atribuïda a un homòleg masculí; aquest fou el cas de Sor Maria do Céu (1658-1753), una de les escriptores portugueses més destacades del Barroc, que deixà una voluminosa obra bilingüe en portuguès i castellà durant la Unió Ibèrica (1580-1640).

La presència i la influència de les traductores i d'altres agents o mediadores culturals també es pot observar en altres moments històrics clau, com l'exili republicà de 1939, un període especialment productiu en les relacions entre les llengües i les literatures ibèriques, o el context posterior a les dictadures de

Franco i Salazar. Per exemple, durant la dictadura portuguesa i, més endavant, durant el període revolucionari posterior al 25 d'abril de 1974, Natália Correia i Fiana Hasse Pais Brandão, entre d'altres, destacaren com a traductores de poesia espanyola. El repertori de traduccions al castellà de Fiana, predominantment masculí i canònic, inclou Mariana Pineda de Federico García Lorca, traduïda i representada significativament l'any 1975. A Espanya, la poeta Clara Janés també contribuï a donar visibilitat a escriptores catalanes com Mercè Rodoreda i Montserrat Roig traduint-ne l'obra al castellà.

El simposi vol examinar l'agència de les dones en la transferència cultural i literària i en la difusió del coneixement. En aquest context, una mediadora cultural és algú que “active across linguistic, artistic and geographical borders”, exercint “as the carrier of cultural transfers” (D'hulst et al. 2014: 1255). D'acord amb el marc dels estudis de traducció i gènere, l'objectiu és abordar l'agència traductora entenent-la com una pràctica que problematitza les concepcions tradicionals i patriarcals de la traducció, que l'entenen com una activitat passiva o derivativa. En lloc de considerar-la una mera reproducció, la traducció és vista com un acte transformador i creatiu en el qual les dones han tingut, al llarg de la història, un paper crucial, tot i que sovint invisible.

Al simposi s'admetran propostes de comunicacions que explorin el paper de les traductores i mediadores culturals —crítiques, periodistes, editores, activistes, censors, acadèmiques, entre d'altres— a la Península Ibèrica, amb un interès específic en la traducció literària i la mediació cultural intraibèrica al llarg de tots els períodes històrics. Ens interessen especialment les propostes centrades en gèneres literaris poc explorats —com l'assaig, la poesia i la literatura infantil i juvenil (LIJ)— i modalitats com el còmic, la novel·la gràfica i els mitjans audiovisuals.

Les propostes poden abordar, entre d'altres, les següents àrees o temes:

- Enfocaments metodològics i teòrics sobre el gènere en la traducció feta en el context ibèric
- Les pràctiques i l'activisme en la traducció feminista
- Les xarxes de dones en la indústria editorial (editores, acadèmiques, crítiques, assessores, activistes)
- La traducció col·laborativa entre dones, així com entre dones i homes, especialment en casos eclipsats pels homòlegs masculins
- La traducció i la censura: traduccions autocensurades, inèdites o modificades per escriptores i traductores
- La traducció entre llengües ibèriques en contextos d'exili
- El doble rol de les dones escriptores i traductores
- L'autotraducció entre llengües ibèriques
- La traducció indirecta amb ús de llengües ibèriques
- La representació de les traductores i mediadores culturals en ficcions que il·lustren les relacions intraibèriques o en ficcions ibèriques que qüestionin les dinàmiques de poder de gènere.

Propostes

Els resums han de tenir entre 250 i 300 paraules (sense comptar les referències bibliogràfiques) i han d'incloure cinc paraules clau i una breu nota biogràfica (de 100 paraules com a màxim). Les propostes es poden enviar en qualsevol llengua ibèrica o en anglès a ibertranslatio@upf.edu.

- Data límit per a l'enviament: 10 de gener de 2026
- Notificació d'acceptació: 20 de gener de 2026

Organització

- Maria Dasca | Departament d'Humanitats
- Luis Pegenaute, Esther Gimeno Ugalde | Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge. Universitat Pompeu Fabra
- Ângela Fernandes, Marta Pacheco Pinto | Centro de Estudos Comparatistas, Faculdade de Letras Universidade de Lisboa

Comitè científic

- Jordi Cornellà-Detrell | University of Glasgow
- Ana Teresa Marques dos Santos | Universidade de Aveiro
- Reine Meylaerts | Katholieke Universiteit Leuven
- Mari Jose Olaziregi | Universidad del País Vasco/ Euskal Herriko Unibertsitate
- Isabelle Touton | Université Bordeaux Montaigne
- Mario Santana | The University of Chicago
- Estela Vieira | Indiana University, Bloomington
- Laura Vilardell | Northern Illinois University

Referències

Bacardí, Montserrat i Pilar Godayol (2008). "Traductores: de les disculpes a la afirmació." *Literatures*, 6: 45-66.

Bacardí, Montserrat i Pilar Godayol (2013). *Les traductores i la traducció*. Punctum.

Bacardí, Montserrat i Pilar Godayol (2018). "Catalan women translators under Francoism. (Self-)censorship, exile and silence". Dins: *Foreign Women Authors under Fascism and Francoism. Gender, translation and censorship*, editat per Pilar Godayol i Annarita Taronna. Cambridge Scholars Publishing, 106-125.

Castro, Olga (2011). "Traductoras gallegas del siglo XX: Reescribiendo la historia de la traducción desde el género y la nación." *MonTI*, 3: 107-130.

Chamberlain, Lori (1998). "Gender and the Metaphors of Translation." *Signs*, 13 (3): 454-472.

D'Hulst, Lieven, Maud Gonne, Tessa Lobbes, Reine Meylaerts, i Tom Verschaffel (2014). "Towards a Multipolar Model of Cultural Mediators within Multicultural Spaces. Cultural Mediators in Belgium, 1830-1945." *Revue belge de philologie et d'histoire*, 92 (4): 1255-1275. DOI: 10.3406/rbph.2014.8611

Ebenhoch, Markus (2023). "Caught in translation power relations." *Rassegna iberistica*, 46 (120): 277-294. DOI: 10.30687/Ri/2037-6588/2023/21/007

Godayol, Pilar (2001). *Espais de frontera. Gènere i traducció*. Eumo.

Godayol, Pilar (2020). *Feminismes i traducció (1965-1990)*. Punctum.

Godayol, Pilar i Annarita Taronna (eds.) (2018). *Foreign Women Authors under Fascism and Francoism. Gender, translation and censorship*. Cambridge Scholars Publishing.

Godayol, Pilar i Montserrat Bacardí (2006). *Traductores*. Servei de Publicacions de la Universitat de Vic.

Godayol, Pilar i Montserrat Bacardí (2013). *Les traductores i la tradició*. Punctum.

González Fernández, Adela, Juan Miguel González Jiménez i Sergio Rodríguez Tapia (eds.) (2023). *Estudios lingüísticos en torno al papel de las mujeres traductoras a lo largo de la historia*. Comares.

Harkema, Leslie J. i Everly Scaramella (eds.) (en premsa). *New Approaches to Women's Cultural Activity in Early Twentieth-Century Iberia: Translation, Collaboration, Mediation*. Toronto UP.

Lafarga, Francisco. (2005). "Sobre traductoras españolas del siglo XIX". Dins: Luis F. Díaz Larios et al. (eds.), *Lectora, Heroína, Autora (La mujer en la literatura española del siglo XIX)*. III Coloquio de la Sociedad de Literatura Española del Siglo XIX (Barcelona, 23-25 de octubre de 2002). Universitat de Barcelona/ PPU, 185-194.

Rábade Villar, María do Cebreiro (2011). "Rosalia de Castro e o problema da autotradución." *Madrygal*, 14: 101-108.

Roig-Sanz, Diana i Reine Meylaerts (eds.) (2018). *Literary Translation and Cultural Mediators in 'Peripheral' Cultures. Customs Officers or Smugglers?* Palgrave.

Romero López, Dolores (ed.) (2016). *Retratos de traductoras en la Edad de Plata*. Escolar y Mayo.

Santos, Ana Teresa Marques dos (2022). "La capacidad de visibilidad de la traductora invisible: Mujeres y traducción en el caso de la Jane Eyre portuguesa del siglo XIX." Dins: *Traducción literaria y género: estrategias y prácticas de visibilización*, editat per Patricia Álvarez Sánchez. Editorial Comares, 51-62.

Simon, Sherry (2006). *Gender in Translation. Cultural identity and the Politics of Transmission*. Routledge.

Smith, Theresa Ann (2003). "Writing out of the margins: Women, translation, and the Spanish Enlightenment." *Journal of Women's History*, 15 (1): 116-143

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

Facultat
de Traducció i Ciències
del Llenguatge

Facultat
d'Humanitats

TRILCAT

GRUP D'ESTUDIS DE TRADUCCIÓ, RECEPCIÓ I LITERATURA CATALANA

upf. Grup d'Estudis de
Cultura Catalana

FLUL
FACULDADE
DE LETRAS

Centro de Estudos
Comparatistas

Fundação
para a Ciência
e a Tecnologia

